

Ірина Стеценко

Підприємництво і фінансова грамотність

Підручник для 8 класу
закладів загальної середньої освіти

Схвалено для використання в освітньому процесі

§ 1. Підприємці та підприємливість

svitdovkola.org/pfg8

**Електронний інтерактивний
додаток до підручника**

Київ • Світич • 2024

*Підручник створено відповідно до модельної навчальної програми
“Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 класи” для закладів загальної
середньої освіти (авт. Кузнєцова А. Я., Довгань А. І., Часнікова О. В., Шніцер О. П.,
Тригуб О. В., Гірченко Т. Д., Шабанова О. В., Харченко А. М., Нагайчук Н. Г.)*

*Схвалено для використання у освітньому процесі
(протокол №3 засідання експертної комісії з економіки, підприємливості
та фінансової грамотності від 27 серпня 2024 р.)*

Електронний інтерактивний
додаток до підручника —
на сайті svitdovkola.org/pfg8

Найважча частина роботи — зважитися приступити до неї.

*Габріель Лауб, журналіст, письменник,
відомий своїми афоризмами*

Привіт!

Розпочинаємо новий курс із немовби не дуже зрозумілою назвою “Підприємництво та фінансова грамотність”, тобто слова всі зрозумілі, а от що вони означають разом... потроху розберемося, адже про окремі частини курсу вже йшлося на уроках “Здоров’я, безпека та добробут”. Тож не можна сказати, що тут поле неоране.

Вже передбачаєш, що зараз говоритимемо про те, що це дуже потрібний курс? Навіть і не думай: гортай підручник, вивчай написане, приміряй на своє повсякденне життя і сам роби висновки.

Обіцяємо, що у підручнику буде...

Все практично — ти дізнаєшся багато потрібного у повсякденному житті.

Зрозуміло і чітко — все коротко і по суті, з наочними прикладами сподіваємося вже дещо знайомих тобі ситуацій, але будуть і несподіванки (як же без них?).

На основі матеріалів підручника ти зможеш досліджувати, дискутувати, моделювати, розмірковувати з однокласниками.

Висувати ідеї та навчатися мислити критично.

І взагалі нам з тобою буде цікаво ☺

Перегортай сторінку і сам про все дізнавайся Найважче ти вже зробив ☺ Щастя!

Команда авторів підручника

Умовні позначення

Попрацюй з іншими

Перейди за QR-кодом
на початку параграфа

Обговори з іншими

Підсумуй

ВСТУП · НАВІЩО НАМ ПОТРІБНІ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ

svitdovkola.org/pfg8/1

§ 1. Підприємці та підприємливість

Підприємець — це той, у кого є ідея й бажання створювати.

*Девід Карп,
засновник Tumblr*

- ☀ Поміркуй, які дві основні риси підприємців виділено у висловлюванні. Чому вони важливі для цієї діяльності?
- ☀ Чи зацікавив тебе вислів? А особистість автора? Чим саме?

Підприємець: уявляємо й розмірковуємо

А зараз пориньмо у світ підприємництва й на прикладах пригадаймо те, що вже знаємо.

1. Переглянь відео про людей, які створили щось потрібне для інших.
  - ☀ Чи можна їх назвати підприємцями? Чому?
  - ☀ Які риси характеру допомогли цим людям у їхній діяльності?
  - ☀ Чи можна сказати, що вони створюють цінність для інших?
  - ☀ Яку відповідальність ці люди взяли на себе?
  - ☀ Як думаєш, чи отримують вони задоволення від такої діяльності? Чи вигідно їм це робити? Аргументуй.
2. Об'єднайтеся парами. Створіть хмару рис характеру, потрібних підприємцві. Чому ви додали саме їх?
  - ☀ Об'єднайтеся у 4 групи. Розкажіть, хто такі підприємці. Поєднайте свої хмари слів та складіть перелік якостей підприємців.

Ознаки підприємницької діяльності — самостійність, ініціативність, систематичність, ризикованість, спрямованість на визначений результат.

3. Уяви діяльність підприємців. Поміркуй та наведи приклади, що може бути її результатом. У чому цінність праці підприємців? Чому ми говоримо про ризикованість такої діяльності?

Підприємець — це особа, яка задовольняє потреби споживачів у товарах, роботах, послугах з метою отримання економічної вигоди у вигляді доходу та прибутку.

Підприємливим може бути кожний!

4. Подивися відео і пригадай, кого можна назвати підприємливим.

- ☀ Чи вважаєш ти себе підприємливим? Чому?
- ☀ Чи можуть бути підприємливими діти? Коли саме?
- ☀ Чи обов'язково підприємлива людина є підприємцем?

Підприємливість — це здатність людини висувати та реалізувати оригінальні ідеї, ефективно використовувати наявні ресурси, створюючи цінність для себе та інших.

Отже, підприємливим може бути кожний, але не кожна підприємлива людина є підприємцем. Коли підприємлива людина стає підприємцем? Підприємці — особи, що реалізацію власної ідеї роблять основною своєю діяльністю. Таку діяльність називають **підприємництвом**.

- Підприємництво обов'язково має давати прибуток, що стає основним доходом підприємців.
- Підприємці відповідальні за свій добробут та добробут своїх працівників.
- Для створення цінності та отримання прибутку з найменшими витратами вони йдуть на ризик.
- Підприємці звітують про свої доходи та сплачують податки державі.

Практикум підприємливих новачків

Влітку діти вирішили самостійно заробити гроші на дрон (40 000 грн) для воїнів їхньої громади. Було спекотно, і діти вирішили продавати лимонад на вулицях міста. Де взяти необхідне? “Спочатку попросимо гроші в батьків, але як продамо першу партію лимонаду, віддамо, і далі в нас будуть власні гроші на все необхідне”, — вирішили діти.

План дітей:

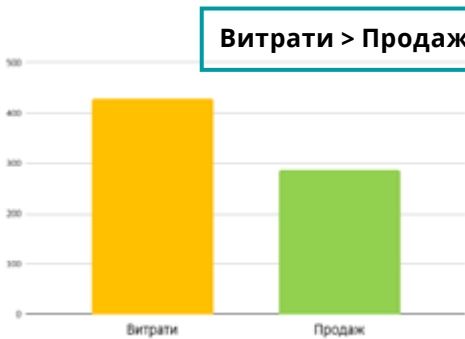
1. Рахуємо, скільки нам потрібно витратити грошей на все, необхідне для лимонаду.
2. Міркуємо, за скільки люди будуть купувати в нас напій.
3. Рахуємо, скільки грошей ми отримаємо після продажу лимонаду.
4. Аналізуємо результат.

Спочатку діти вирішили все купувати в магазині, бо так швидше.

	Назва	Кількість	Ціна (грн)	Загальна вартість (грн)
Витрати	Вода, бутель 6 л	1	45	45
	Лимон, кг	1,5	80	120
	Мед, л	1,5	150	225
	М'ята, пучок (250 г)	2	20	40
	Всього витрат			430
Дохід	Вартість склянки лимонаду	36	11,94	430
	Гроші від продажу	36	8	288
Прибуток				-142

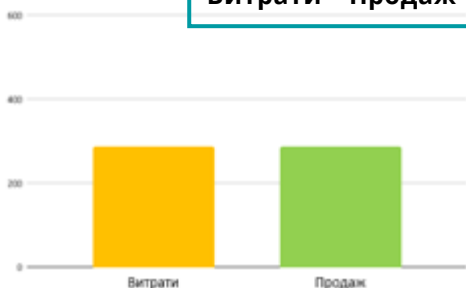
Із закуплених продуктів вийде 9 л напою, тобто 36 склянок. Загальну вартість продуктів діти поділили на кількість склянок і отримали вартість склянки лимонаду. Після того розраховали, який дохід можна отримати від продажу, якщо продавати лимонад по 8 грн за склянку.

Діти зрозуміли, що витрати значно вищі. “М’яту я назбираю на нашій дачі”, – запропонувала Марійка. “Домовлюся з дідусем, і він продасть нам мед із пасіки дешевше”, – додав Петрик.

	Назва	Кількість	Ціна (грн)	Загальна вартість (грн)
Витрати	Вода, бутель 6 л	1	45	45
	Лимон, кг	1,5	80	120
	Мед, л	1,5	82	123
	М'ята, пучок (250 г)	2	0	0
	Всього витрат			288
Дохід	Вартість склянки лимонаду	36	8	288
	Гроші від продажу	36	8	288
Прибуток				0

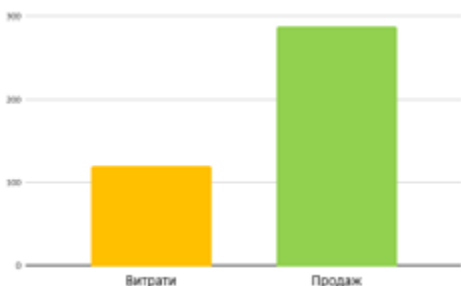
Витрати = Продаж

Діти із задоволенням помітили, що витрати стали такими самими, як і доходи, але немає прибутку. “Дідусь нам мед подарує! Це буде його внесок у добру справу”, – радісно повідомив Петрик. “Мої батьки запропонували возити нам воду з криниці”, – додала Катруся.

	Назва	Кількість	Ціна (грн)	Загальна вартість (грн)
Витрати	Вода, бутель 6 л	1	0	0
	Лимон, кг	1,5	80	120
	Мед, л	1,5	0	0
	М'ята, пучок (250 г)	2	0	0
	Всього витрат			120
Дохід	Вартість склянки лимонаду	36	3,33	120
	Гроші від продажу	36	8	288
Прибуток				168

Витрати < Продаж

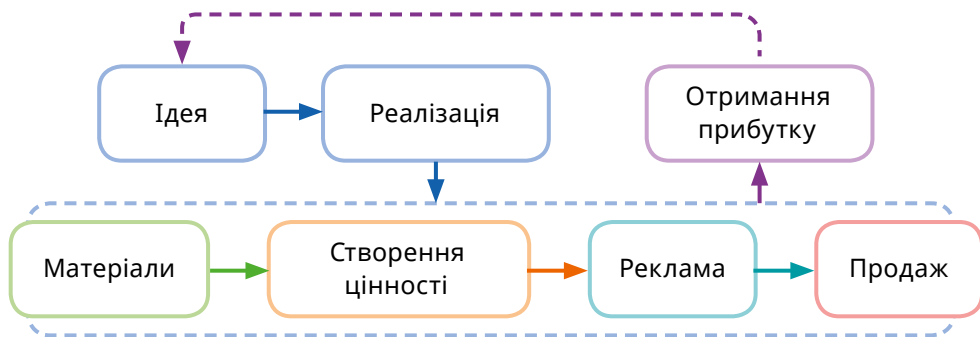
Тепер все в нас вийде. За роботу!

6. Поділіться на 4 групи. Перейдіть на сайт та попрацюйте з таблицею дітей.

- ☀ Чи можете вдосконалити їхній план дій? Як саме?
- ☀ Порахуйте, скільки діти можуть заробляти за день? Тиждень? Місяць? За літо? Чи вистачить на дрон?
- ☀ Яких знань не вистачало дітям, щоб одразу скласти ефективний план дій?

7. З однокласниками та однокласницями змодельуйте ситуацію: скоро осінній ярмарок і ви хочете заробити. Візьміть на сайті таблицю для швидкої роботи й продумайте власний план.

- ☀ Що робитимете, щоб отримати більший прибуток?
- ☀ Що потрібно підприємцю, щоб реалізувати свою ідею?
- ☀ Поміркуй, як діє підприємець. Роздивися схему та розкажи, що йому потрібно робити для реалізації ідеї, щоб діяти ефективно.

- ☀ Коли підприємцю необхідні гроші? Навіщо?
- ☀ Як гадаєш, на що підприємець витрачає зароблене? Що допомагає йому вдосконалювати реалізацію ідеї?

Фінансова грамотність як необхідність

Напевно, ти вже помітив, що підприємцям потрібно багато взаємодіяти з грошима: купувати все необхідне для виробництва, платити заробітну плату, враховувати транспортні витрати, рекламу, оренду приміщення, вкладання грошей у розвиток виробництва, оплату електрики, водопостачання тощо.

- ☀ Як ти гадаєш, чи потрібно підприємцям бути обізнаними в бухгалтерії та в грамотному використанні фінансів?

8. Підлітки одного класу також замислилися на цим питанням. За-нурмося в їхню розмову:

- Думаю, що підприємці мають творити та фантазувати. У фінансах буде розбиратися бухгалтер/бухгалтерка.
- Бухгалтери не знають процесу виробництва, тому можуть помилитися.
- Напевно, краще підприємцям і самим розумітися на бухгалтерії та використанні фінансів. У нашому селі є фермер, який має три спеціальності: агроном, юрист, бухгалтер-економіст. Я на його полі збирала полуницю — дуже задоволена: наїлася досхочу, заробила грошей та ще й за акуратну роботу отримала від нього подарунок.
- ☀ Обговори це питання з однокласниками. Які аргументи наведете ви? Не забувайте про правила ведення дискусій.

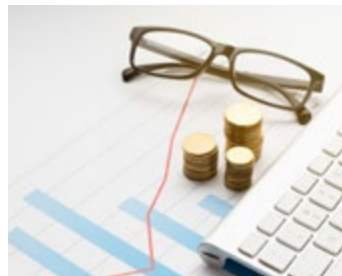

9. Попрацюйте з однокласниками та однокласницями: пригадайте ситуації повсякденного життя, коли чуємо та вживаємо поняття “гроші” та “фінанси”. Створіть інтелект-карту “Ми у світі фінансів”.

- ☀ Що ви вже знаєте про гроші?
- ☀ На окремому аркуші запишіть, про що ви хочете дізнатися.

Кожна людина щодня розраховується за товари та послуги, отримує зарплату, планує доходи та витрати, бере кредити та позичає, заощаджує кошти тощо. У народі кажуть, копійка лік любить. Але як вкласти гроші ефективно? Як орудувати грошима так, щоб їх на все вистачало? Як жити відповідно до доходів? На ці та інші питання допомагає відповідати курс про фінансову грамотність.

Фінансова грамотність — це набір знань і вмінь, що дають змогу людині приймати обґрунтовані рішення раціонально й ефективно використовувати власні фінанси. Це вміння оптимально діяти, щоб примножувати та нагромаджувати фінансові ресурси.

10. Переглянь відео і дізнайся про основні питання фінансової грамотності, які ми розглянемо в цьому курсі.

1. Підприємці — ініціативні креативні люди, що сміливо втілюють оригінальний задум та беруть відповідальність за свій добробут та добробут своєї команди.
2. Підприємливим може й має бути кожний, але не кожна підприємлива людина є підприємцем.
3. Підприємливість — здібність людини, а підприємництво — це вид діяльності.
4. Підприємці прагнуть якісно реалізувати свою ідею з найбільшим прибутком.
5. Фінансова грамотність важлива для кожної людини, бо допомагає ефективно та оцадливо розпоряджатися власними грошима.